

ZBORSKI KULTURNO-UMJETNIČKI AMATERIZAM U SLAVONIJI

Proleta, Martina

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Academy of Arts and Culture in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:251:287762>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-19**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Arts and Culture in Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU
ODSJEK ZA GLAZBENU UMJETNOST
STUDIJ GLAZBENE PEDAGOGIJE

MARTINA PROLETA

**ZBORSKI KULTURNO-UMJETNIČKI
AMATERIZAM U SLAVONIJI**

ZAVRŠNI RAD

Mentor:

izv. prof. art. dr. sc. Antoaneta Radočaj – Jerković

Osijek, 2018.

SADRŽAJ

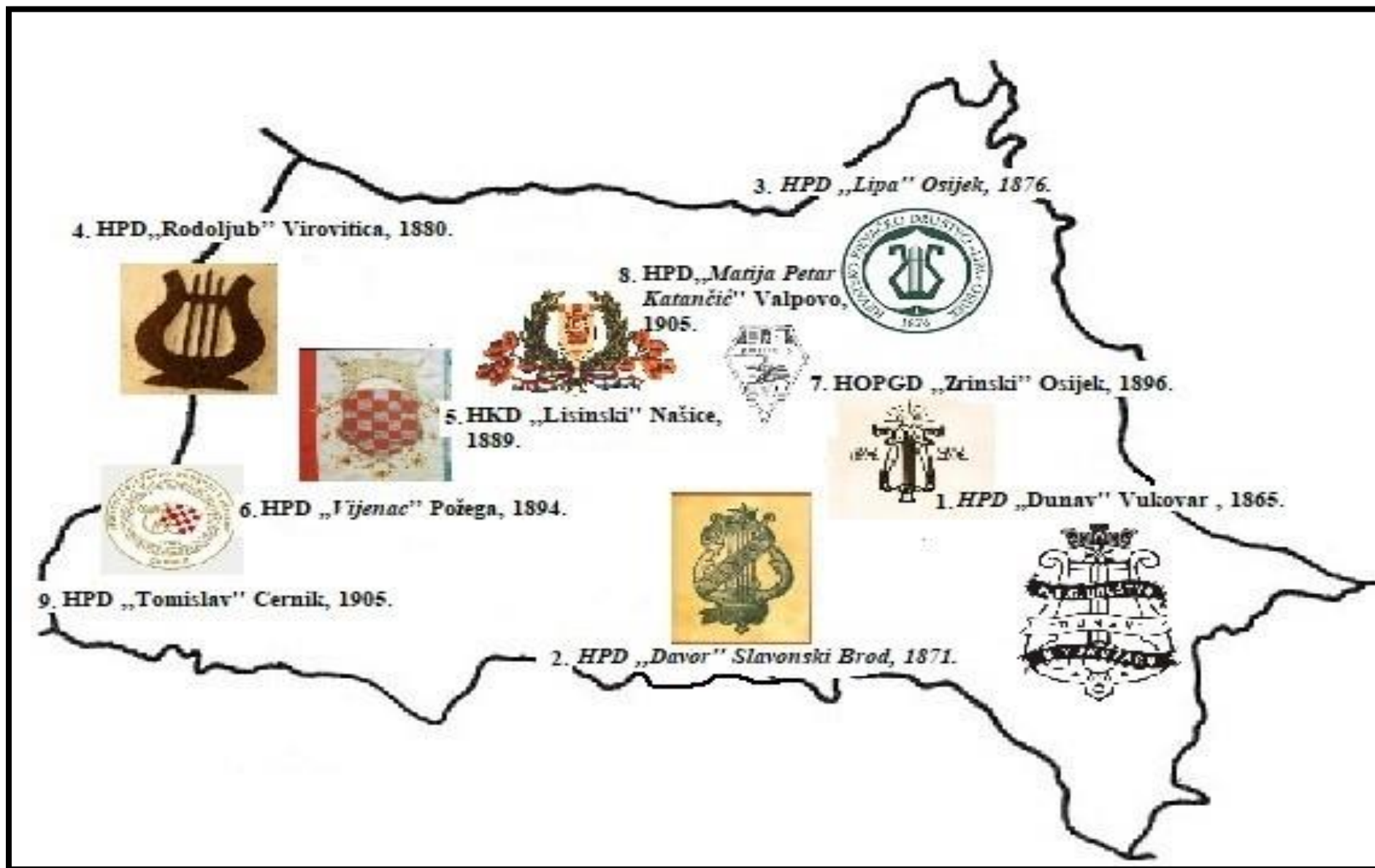
1. UVOD.....	.....
2. PJEVAČKA DRUŠTVA U SLAVONIJI	.....
2.1. Hrvatsko pjevačko i glazbeno društvo „Dunav" Vukovar.....	.....
2.2. Hrvatsko pjevačko društvo „Davor" Slavonski Brod.....	.....
2.3. Hrvatsko pjevačko društvo „Lipa" Osijek.....	.....
2.4. Hrvatsko pjevačko društvo "Rodoljub" Virovitica.....	.....
2.5. Hrvatsko kulturno društvo „Lisinski" Našice.....	.....
2.6. Hrvatsko pjevačko društvo "Vijenac" Požega.....	.....
2.7. Hrvatsko obrtničko pjevačko i glazbeno društvo „Zrinski" Osijek.....	.....
2.8. Hrvatsko pjevačko društvo „Matija Petar Katančić" Valpovo.....	.....
2.9. Hrvatsko pjevačko društvo "Tomislav" Cernik.....	.....
3. ZAKLJUČAK.....	.....
4. SAŽETAK.....	.....
5. SUMMARY.....	.....
6. LITERATURA.....	.....

1. UVOD

Zborsko pjevanje umjetnost je koja na široki spektar načina utječe na čovjeka kao pojedinca i kao pripadnika društvene zajednice. Baveći se zbarskim pjevanjem, pojedinac postaje svjestan svojih glazbenih sposobnosti, ali i drugih osobnih mogućnosti i afiniteta; razvija osjećaj pripadnosti, kreativnosti, razumijevanja, zajedničkog stvaranja, odgovornosti te samopoštovanja, ali i poštovanja ostalih članova zbarske zajednice. Zborsko pjevanje njeguje važnost pojedinca u zajednici, a jednako tako i zajednicu kao jedan instrument s težnjom prema zajedničkom cilju. Govoreći o zbarskom kulturno-umjetničkom amaterizmu, ono otvara značajnu mogućnost uključivanja u zbarsku zajednicu svima kojima zbarska glazba čini zadovoljstvo, neovisno o profesionalnom bavljenju glazbom.

Tema ovoga rada je zbarski kulturno-umjetnički amaterizam u Slavoniji. Težišni je cilj rada navesti najznačajnija pjevačka društva na području Slavonije, istražiti i opisati njihovo djelovanje te osvijestiti značaj zbarskog kulturno-umjetničkog amaterizma koje na području Hrvatske nije dovoljno istraženo. Kriterij za odabir društava koja su obrađena bila je njihova višegodišnja tradicija. Odabrana društva su najstarija pjevačka društva s područja Slavonije koja aktivno djeluju od druge polovine 19. stoljeća pa sve do danas. Rad se sastoji od obrade devet pjevačkih društava na području Slavonije: *Hrvatsko obrtničko pjevačko i glazbeno društvo „Zrinski“ Osijek, Hrvatsko pjevačko društvo „Lipa“ Osijek, Hrvatsko pjevačko društvo „Davor“ Slavonski Brod, Hrvatsko pjevačko i glazbeno društvo „Dunav“ Vukovar, Hrvatsko pjevačko društvo „Vijenac“ Požega, Hrvatsko pjevačko društvo „Rodoljub“ Virovitica, Hrvatsko pjevačko društvo „Lisinski“ Našice, Hrvatsko pjevačko društvo „Tomislav“ Cernik i Hrvatsko pjevačko društvo „Matija Petar Katančić“ Valpovo.*

Željela bih izraziti poštovanje i zahvaliti svim dirigentima, zborovođama, predsjednicima, tajnicima te prijateljima društava koji su sa izrazitim zadovoljstvom pomogli oko nabavke potrebne literature i time omogućili realizaciju ovoga rada.

Slika 1: Geografski položaj pjevačkih društava u Slavoniji

3. PJEVAČKA DRUŠTVA U SLAVONIJI

Slavonija je regija u istočnoj Hrvatskoj te broji 13 gradova od kojih je najveći grad Osijek. U većini gradova spomenute regije, a i u njihovim okolicama, djeluju brojna pjevačka društva. Na slici 1. prikazan je geografski položaj devet takvih pjevačkih društava zajedno s njihovim grbovima. U nastavku rada pjevačka su društva obrađena kronološkim redoslijedom prema godinama njihova osnutka od najstarijeg prema najmlađem.

Društva su numerirana rednim brojevima: 1. *Hrvatsko pjevačko i glazbeno društvo „Dunav“ Vukovar*, 2. *Hrvatsko pjevačko društvo „Davor“ Slavonski Brod*, 3. *Hrvatsko pjevačko društvo „Lipa“ Osijek*, 4. *Hrvatsko pjevačko društvo "Rodoljub" Virovitica*, 5. *Hrvatsko kulturno društvo „Lisinski“ Našice*, 6. *Hrvatsko pjevačko društvo "Vijenac" Požega*, 7. *Hrvatsko obrtničko pjevačko i glazbeno društvo „Zrinski“ Osijek* 8. *Hrvatsko pjevačko društvo „Matija Petar Katančić“ Valpovo* i 9. *Hrvatsko pjevačko društvo "Tomislav" Cernik*.

3.1. HRVATSKO PJEVAČKO I GLAZBENO DRUŠTVO „DUNAV“ VUKOVAR

Hrvatsko pjevačko i glazbeno društvo „Dunav“ Vukovar utemeljeno je davne 1865. godine. Svojim je postojanjem i dugogodišnjom tradicijom smatrano najstarijim, ali i najcjenjenijim pjevačkim i glazbenim društvom grada Vukovara koje je promoviralo, njegovalo i stvaralo bogatstvo zbornice kulturne baštine svoga grada: „*Osnovano 1865., vukovarsko društvo „Dunav“ ubraja se među najranija u Hrvatskoj koja djeluju na liniji nacionalne hrvatske glazbene kulture*“ (Ban, 1995:39).

Svrha djelovanja društva bila je potaknuti i širiti glazbu, njegovati i stvarati pjevačku i glazbenu baštinu, potaknuti na glazbeno opismenjavanje te koncertirati i sudjelovati na važnim glazbenim svečanostima. Osnivanje društva potaknula je skupina mladića nadahnuta željom za stvaranjem društva koje će predstavljati kulturu i umjetnost grada Vukovara. Godine 1868. na samome početku djelovanja društvo se sastojalo od muškog zbora koji je brojao 42 člana na čelu sa zborovođom Antunom Widhalmom. Budući da je grad bio pod utjecajem germanizacije izvodile su se pjesme na njemačkom jeziku, no obzirom na buđenje nacionalne svijesti ubrzo je prevladala potreba za izvođenjem i njegovanjem hrvatskih narodnih pjesama. Takve želje i potrebe rezultirale su uključivanjem društva u Hrvatski pjevački savez čime je započela realizacija ostvarivanja ciljeva društva (Horvat, 2009).

HPGD „Dunav“ u to vrijeme ostvarilo je brojne nastupe, koncerte te gostovanja, a broj članova se povećavao. Glazbeni izričaj društva očitovao se kroz djelovanje mješovitog i muškog pjevačkog zbora pod ravnanjem zborovođe Josipa Brandekera. Od godine 1893. mjesto zborovođe zauzeo je Ladislav Bradač pod čijim su vodstvom zborovi uvelike napredovali. Kao i većina pjevačkih društava, HPGD „Dunav“ također je imalo grb koji je simbolizirao društvo: „*Društvo imade svoj grb označen lirom oko koje se vije naslov društva...Isto tako imade društvo svoju trobojnu hrvatsku zastavu, nakojoj se s jedne strane nalazi grb trojedine kraljevine, a s druge strane grb*

društva...Pjevači, pjevačice, tamburaši i tamburašice nose prigodom po društvu upriličenih zabava crvene kape s natpisom po strain „Dunav“, a na tjemenu „Živila Hrvatska“ " (Horvat, 2009: 16).

Nakon smrti zborovođe Ladislava Bradača, vodstvo društva je preuzeo Dragutin Hruza. Društvo je nastavilo uspješno djelovati. Održavalo je prijateljske koncerte s ostalim poznatim društvima, gostovalo diljem Hrvatske te unatoč nadolazećem ratnom razdoblju oživjelo društveni život grada Vukovara. Nažalost, Prvi svjetski rat ostavio je traga i na HPGD „Dunav“ te je društvo moralo privremeno zaustaviti rad i djelovanje. Po završetku rata HPGD „Dunav“ obnovljeno je na inicijativu građana grada Vukovara nadahnutim željom za oživljavanjem kulturno-umjetničkog života grada Vukovara. Uslijedila je 60. obljetnica djelovanja HPGD „Dunav“ na kojoj su članovi društva i upravni odbor željeli naglasiti kako nastavljaju s radom u novoobnovljenom društvu (Horvat, 2009). Djelovanje društva pratile su vukovarske novine koje su pozitivno opisale rad HPGD „Dunav“: *„Hrvatsko pjevačko i glazbeno društvo „Dunav“, koje slovi kao jedno od najboljih pjevačkih društava u čitavoj Slavoniji, polučilo je svojim koncertom...valjda svoj najveći uspjeh za posljednjih godina u vokalnoj i instrumentalnoj izvedbi... vođene sigurnošću svoga izvrsnog učitelja V. Celine“* (Horvat, 2009: 26).

Međuratno razdoblje donijelo je pozitivno ozračje u društvu; održana je nekolicina nastupa, prijateljskih koncerata, a broj članova se povećao. Voditelji društva usmjerili su se prema poboljšanju kvalitete društva te odabiru težeg i raznovrsnijeg programa: *„Pjevačke i glazbene mogućnosti izražene su u kvaliteti i raznovrsnosti, tako da se pod ravnanjem Ljudevita Fadijevića priređuju i operetne predstave“* (Horvat, 2009:26). Dolaskom Drugog svjetskog rata HPGD „Dunav“ moralo je ponovno obustaviti svoje djelovanje, a u idućem razdoblju središte kulturno-umjetničkog života grada Vukovara postaje društvo „Sloga“ (Horvat, 2009).

Poznata je činjenica kako je uoči Domovinskog rata Vukovar pretrpio strašne udarce koji su se negativno odrazili na generacije i generacije stanovnika. Poneki ljudi, posebice mladi i djeca utjehu su tražili upravo u glazbi koja im je omogućila da se barem mislima odmaknu od tragedija koje proživljavaju: *„Okupljanje djece i mladih u pjesmi i plesu brzo je pokazalo rezultate. Sudionici su sebi olakšali život u prognanstvu, a istovremeno su svojim javnim nastupima utjecali na samosvijest prognanika i ohrabivali vjerom u povratak.“* (Horvat, 2009:43)

Nadahnuta takvom idejom, nastavnica glazbene kulture Zdenka Horvat osnovala je dječji pjevački zbor „Mali Vukovarci" kojega su činili djevojčice i dječaci u dobi od osam do trinaest godina. Dječji zbor sastavljen od djece koja su pretrpjela strašnu tragediju te rad i žrtva dirigentice koja djeluje u izuzetno teškim uvjetima trebao bi biti poticaj i inspiracija svim nadolazećim generacijama: „*Dirljivo je bilo vidjeti s koliko su ljubavi i mara djeca prihvatila pjevanje u zboru. Uvjeti su bili teški, dok je zbor vježbao u drugom dijelu društvene prostorije stariji su gledali televiziju*" (Horvat, 2006:44). Nakon oslobođenja grada Vukovara, predsjednik društva postao je Zlatko Hegeduš, a uz dječji pjevački zbor „Mali Vukovarci" također je s radom krenio i pjevački zbor pod vodstvom Maje Dretvić, nastavnice glazbene kulture koja je s mješoviti pjevačkim zborom u sljedećem razdoblju ostvarila nekolicinu nastupa. Godine 2007. vodstvo mješovitog pjevačkog zbora „Dunav" i preimenovanog dječjeg zbora „Vukovarski golubići" preuzima Dubravka Lemac. Mješoviti pjevački zbor tada je imao oko tridesetak članova i bio je neizostavni sudionik na gotovo svim svečanostima grada Vukovara. Velika 140. obljetnice djelovanja i rada HPGD „Dunav" obilježena je svečanim koncertom na kojemu su sudjelovale sve sekcije društva (Horvat, 2009).

HPGD „Dunav" svojim djelovanjem stvorilo je neizbrisivu povijest, a kulturno-umjetničku zborsku baštinu grada Vukovara njeguje sve do danas. Među članovima društva primjetna je velika predanost, žrtva i posvećenost bez koje kulturno-umjetnički život grada Vukovara ne bi živio i postojao: „*U teškim uvjetima, bez odgovarajućeg prostora za vježbanje i nastupe, u složenim odnosima kada su se mladi teško okupljali, rađao se novi „Dunav". Nove generacije Vukovaraca okupljene u dječji zbor HPGD „Vukovarski golubići", Mješoviti pjevački zbor, Tamburaški orkestar, dječju i odraslu folklornu skupinu, čuvaju i njeguju hrvatsku glazbu i tradicijsku kulturu kroz kulturno- umjetnički amaterizam.* " (Zlatko Hegeduš, 2009)

2.2. HRVATSKO PJEVAČKO DRUŠTVO „DAVOR“ SLAVONSKI BROD

Njegovanje tradicije afirmiranjem kvalitetnih pjevačkih društava jedna je od izuzetno važnih odrednica kulturno-umjetničkog života grada Slavonskog Broda. Jedno od najvažnijih i najutjecajnijih predstavnika kulture ovoga grada upravo je HPD „Davor“ koje je osnovano 1871. godine na poticaj brodskih studenata Huga Badalića i Josipa Baumeistera te brodskih franjevac Ignjata Brlića, Tome Laktovića, Zefira Marca i drugih. Pjevačko društvo prvotno je osnovano iz političkih razloga, no također zbog potreba i želja građana za aktivnijim glazbenim životom. HPD „Davor“

na početku djelovanja sastojalo se od muškog zbora, no kasnije je оформljen mješoviti te ženski zbor. U godini osnivanja društva donesena su prva društvena pravila u kojima se navodi kako je osnovna djelatnost HPD „Davor“ njegovanje narodne glazbe izvođenjem slavenskih pjesama. Godine 1896. usvojena su nova društvena pravila koja čine jednu bitnu razliku u odnosu na prva pravila: umjesto slavenskih pjesama izvode se hrvatske pjesme. Članovi HPD „Davor“ prihvatili su nova pravila te živjeli i djelovali prema glavnom načelu: „*Bud' mo pjesmom rodu svijest*“ (Jerković, 2011).

O djelovanju prvih dvadeset godina društva nema puno pisanih tragova, no poznata i vrlo važna stavka ranog razdoblja djelovanja je pridruživanje društva Hrvatskom pjevačkom savezu. U prvim godinama djelovanja, društvom je upravljao zborovođa Josip Zittenbaut, nakon kojega od godine 1887. mjesto zborovođe zauzima Dragutin Hruza (Slanček, Medved, 2011). Uoči proslave 25. godišnjice djelovanja biskup Josip Juraj Strossmayer posvetio je društvenu zastavu HPD „Davor“ čija je kuma bila jedna od najznačajnijih hrvatskih književnica Ivana Brlić-Mažuranić. Slanček i Medved iznose političke izazove s kojima su se susretalo vodstvo društva prigodom posvete zastave „*Kako je na svilenoj, zlatom izvezenoj zastavi bio našiven hrvatski grb upravne vlasti ju nisu dozvolile iako je na hrvatski grb naknadno izvezena kruna sv. Stjepana, vlasti su unatoč tome ostale kod svoje zabrane. Sa zastave su, stoga, skinuli hrvatski grb, a na njegovo*

mjesto ušili običan glazbeni amblem: gusle i gudala i godinu posvete barjaka" (Slanček, Medved, 2011: 12-13).

Od godine 1896. zborove je uspješno vodio zborovođa Otokar Krčmar. U tom razdoblju djelovanje društvo bilo je izrazito aktivno, nastupalo se na gotovo svim svečanostima i važnim događajima u Slavonskom Brodu i okolici, Također su ostvareni zapaženi nastupi u inozemstvu, primjerice u Subotici, Bosanskom Brodu, Tuzli, Travniku, Mostaru itd. Kako su godine prolazile, tako se članstvo sve više smanjivalo, a nastupi i koncerti postali sve rjeđi; pretpostavlja se kako je takvo stanje posljedica oduzimanja prava na rad s društvom tadašnjem zborovođi Otokaru Krčmaru. Idućih nekoliko godina mjesto zborovođe kratkotrajno zauzima Josip Hruza, a početkom 1900. godine student bečkog konzervatorija Josip Stano. Društveno je stanje u to vrijeme stagniralo, a službeno se ugasilo pojavom Prvog svjetskog rata te je sljedećih nekoliko godina društvo ostalo u magli. Kako se rat bližio kraju, tako je i društvo ponovno počelo s djelovanjem. Godine 1919. HPD „Davor“ ponovno je započelo s radom, a značajna novost bila je pronalazak stalnog zborovođe koji će ponovno okupiti i unaprijeđivati zborove. Novi zborovođa bio je Josip Fulgosi koji je godine 1923. formirao ženski zbor sastavljen od 18 članova. U nadolazećem razdoblju djelatnost društva počela je napredovati; najviše su djelovali muški i mješoviti zbor ostvarujući brojne nastupe na važnim svečanostima (Slanček, Medved, 2011).

Godine 1926. izglasana su nova pravila koja su unijela važne promjene u društvo: *„Na glavnoj skupštini 7. ožujka 1926. godine objavljena su nova pravila koja su usmjerila društvo s domoljubnog na stručno polje“* (Slanček, Medved, 2011:18). Uvođenjem novog zborovođe, učitelja glazbe Josipa Rudolfa, stanje u društvo polako se kretalo u pozitivnom smjeru. HPD „Davor“ u to vrijeme imalo je 80 izvršujućih i 180 podupirajućih članova što je veliki napredak u odnosu na prijašnje godine. Nažalost, uslijed okolnosti izazvanih Drugim svjetskim ratom članstvo se znatno smanjilo. Godina 1947. smatra se okosnicom budući da HPD „Davor“ tada doživljava vrhunac krize: *„Žalosno je što je najstarije brodsko društvo nakon nebrojeno zabava, manifestacija, priredbi, kulturnih događaja, crkvenih svečanosti, prestalo te godine s radom“* (Slanček, Medved 2011:24).

Godine 1991. ponovno pokretanje i obnovu društva potaknuo je istaknuti hrvatski dirigent mr. art. Josip Jerković koji je iznimnim zalaganje uspješno obnovio mješoviti zbor. Zborovođa mr. art. Josip Jerković djelovao je s uvjerenjem kako novoobnovljeno društvo treba težiti ka stvaranju

i njegovanju brodske kulturno-umjetničke baštine. Djelovanje zbora znatno je napredovalo; osim nastupa i svečanih koncerata, društvo je također sudjelovalo na značajnim smotrama i natjecanjima u Hrvatskoj i inozemstvu (Slanček, Medved, 2011) te u tim godinama doživljava vrhunac svoga umjetničkog djelovanja. Godine 2011. obilježena je 140. godišnjica postojanja HPD „Davor“ koje je svojom tradicijom stvorilo važan značaj za kulturno-umjetnički život grada Slavenskog Broda: *„Ove 2011. godine HPD „Davor“ slavi 140. godina postojanja koje je, unatoč poteškoćama u radu i zabranama, obilježeno velikim entuzijazmom, trudom i brojnim uspješnim nastupima“* (Slanček, Medved 2011:28).

2.3. HRVATSKO PJEVAČKO DRUŠTVO „LIPA“ OSIJEK

Grad Osijek od davnih je vremena smatran kulturno-umjetničkim središtem Slavonije. Još od 1800. godine ulice grada Osijeka bile su popunjene uličnim glazbenicima; sviralo se i pjevalo po kućama, crkvama te svim događajima, manifestacijama i proslavama. Inspirirano takvim neformalnim skupinama, godine 1830. osnovano je *Osječko pjevačko društvo* također poznato pod nazivom *Essegger Gesangs-Verein* (Marijanović, 1987). Nakon dugogodišnjeg djelovanja, godine 1876. došlo je do gašenja tog društva, a iste je godine na inicijativu učitelja Bogdana Penjića „*pod krošnjom slavenske lipe*“ osnovano *Osječko pjevačko društvo „Lipa“* čiji je središnji cilj bio razvijati i njegovati hrvatsku glazbu te gradu Osijeku omogućiti život u bogatoj, kvalitetnoj i umjetnički dorasloj glazbenoj sredini: „*Pojavom Lipe odlučno je prekinuto stoljetno lutanje, ostvaren je novi, narodni smjer osječkog pjevaštva, duhom i srcem čvrsto vezan s domaćom rodnom zemljom i glazbom svojega hrvatskog i našeg slavjanskog naroda*“ (Marijanović, 1987: 14). Simbolika naziva društva proizlazi iz činjenice da je drvo *Lipa* simbol slavenskog naroda koje može doživjeti stotine i stotine godina jer „*najstarija jugoslavenska lipa koju je i zabilježila povijest izrasla je upravo u Slavoniji*“ (Marijanović, 1987: 25)

Prihvatanjem prvih društvenih pravila tadašnjeg OPD „*Lipa*“ utvrđeni su konačni ciljevi društva te odabran upravni odbor; za prvog zborovođu, koji je ujedno i jedan od osnivača društva odabran je književnik i glazbenik Antun Vjenceslav Truhelka, a za drugog zborovođu odabran je Teodor Machulka. OPD „*Lipa*“ već na početku djelovanja opravdalo je svoje ciljeve; velikim brojem nastupa i koncerata oduševilo je građane grada Osijeka. Nažalost, zlatni početak djelovanja naglo je prekinut, a razlog tome političkog karaktera. Naime, zbog utjecaja germanizacije, pjesme su se morale izvoditi isključivo na njemačkom jeziku, a budući da OPD „*Lipa*“ na svojem zadnjem koncertu prije prestanka s radom nije izvelo niti jednu njemačku pjesmu prisilno je moralo prekinuti s radom. Godine 1900. nakon obnove HPD „*Lipa*“ izrađena je društvena zastava koju je

posvetio biskup J.J. Strossmayer. Za velike uspjehe i značajan napredak nakon obnove zaslužan je zborovođa Josip Kamnikar koji svoju dužnosti uspješno izvršava od 1902. godine. U to vrijeme HPD „Lipa” sastojalo se od muškog, ženskog i mješovitog pjevačkog zbora koji su uspješno djelovali održavanjem brojnih koncerata, nastupa te uspješnim surađivanjem s ostalim pjevačkim društvima (Marijanović, 1987).

Pojavom Prvog svjetskog rata HPD „Lipa” moralo je prestati s radom i bilo kakvim djelovanjem. Velik broj članova izgubio je svoje živote u ratu, a mnogi od njih morali su prisilno napustiti zemlju. Sve su to problemi s kojima se HPD „Lipa” moralo boriti kako bi izašlo iz krize uzrokovane ratom. Zahvaljujući tadašnjem zborovođi Josipu Kamnikaru obnovljeno društvo, krenulo je u nove pjevačke pobjede te obogaćeno još raznovrsnijim repertoarom počelo s koncertiranjem na visokoj razini: „...*Uspjesi u pjevaštvu koje postiže „Lipa” u prvom redu imaju zahvaliti u svemu stalno prisutnom i neumornom strulnom radu društvenog zborovođe, brata Slovenca Josipa Kamnikara, zaslužnog u ovome razdoblju za stvaranje i vlastitog pjevačkog izraza Lipina zbora, koji je ostao u okviru izražajnog pjevanja a capella ili uz pratnju glasovira, odnosno u krilu romantičke harmonije i patriotskog zanosa*” (Marijanović, 1987: 94).

Godine 1942. osnovan je Dječjački pjevački zbor „Lipa” sastavljen od pedesetak dječaka predvođen zborovođom Anselmom Canjugom. Završetkom Drugog svjetskog rata za HPD „Lipa” započinje jedno novo razdoblje koje je članovima društva omogućilo raznovrstan i širok spektar mogućnosti: „...*U njemu zbarsko pjevanje više nije bilo vladajući oblik amaterskog bavljenja glazbom, nego je zamijenjeno jedinstvenim modelom amaterskih KUD-ova s više sekcija., od kojih je pjevački zbor samo jedna od njih...Pred ozbiljnom transformacijom svrhe i cilja svojeg pjevaštva HPD „Lipa” se našla pred mogućnošću da prestane egzistirati kao samostalno pjevačko društvo...Lipa je uvijek napredovala gledanjem unaprijed*” (Marijanović, 1987: 156).

U sljedećim godinama djelovanja društvo je obogaćeno za nekoliko sekcija; osnovan je kazališni zbor te *Dječji pjevački zbor* sastavljen od učenika i učenica u dobi do četrnaest godina predvođene Jovanom Pantelincem. Osnovan je i Omladinski pjevački zbor. „*Već 1959. u godini osnutka, taj zbor imao je osam uspješnih nastupa, a na svome programu omladinske, rodoljubne i borbene pjesme, narodne, domaćih skladatelja i skladbe iz glazbene klasike...*” (Marijanović, 1987: 191). U dugoj povijesti društva posebno se ističe svečano obilježavanje 110. obljetnice djelovanja, ponajviše zahvaljujući naporima tadašnjeg predsjednika društva Vjekoslava Burića.

Središnji dio proslave bio je svečani koncert pod ravnanjem dirigentice Jelene Burić kojim je zaključeno jedno dugo i uspješno razdoblje djelovanja HPD „Lipa“ (Marijanović, 1987).

Iduće razdoblje djelovanja HPD „Lipa“ opravdava uspjehe postignute prijašnjih godina. Naime, od godine 1996. pa sve do danas mješovitim zborom HPD „Lipa“ upravlja prof. Valerija Fischbach. Mješoviti zbor HPD „Lipa“ u posljednjih je dvadesetak godina ostvario brojne koncerte u Hrvatskoj i inozemstvu, predstavljao se na brojnim natjecanjima te ostvario zapažene rezultate.

Kako su godine prolazile HPD „Lipa“ svojim je uspješnim dugogodišnjim djelovanjem neprestano opravdavalo postavljene ciljeve te predstavljalo zbarski kulturno-umjetnički amaterizam grada Osijeka na izuzetno visokoj razini. S više od stotinu godina rasta i razvoja društva, HPD „Lipa“ pustilo je svoje korjenje i ostat će zapamćeno i cijenjeno dokle god postoji: *„U tome i jest Lipina povijest, sagledana kao esencija pojedinačnih doprinosa bezbrojnih biografija. Ona supostoji u njihovu suživotu koji se mora vidjeti i doživjeti, u predanosti, stvaranju prijateljskog mosta pjevanjem i druženjem... Biti snažan kao Lipa, ako je samo o pjesmama s dvije tisuće svekolikih nastupa iz grla 6,580 pjevača, koliko ih je dosad u njoj pjevalo. Znači moći podići svoj pjevački grad“* (Marijanović, 1987: 235).

2.4. HRVATSKO PJEVAČKO DRUŠTVO „RODOLJUB” VIROVITICA

Izuzetno bogata kulturna baština grada Virovitice potaknuta buđenjem nacionalne svijesti seže iz razdoblja nakon Hrvatskog narodnog preporoda. Glazbeni život Virovitice postojao je prije osnutka HPD „Rodoljub”; gradska glazba, odnosno organizirano sviranje i pjevanje zaintrigiralo je narod te potaknulo na stvaranje konkretnijih glazbenih disciplina. Potaknuto takvim namjerama, neformalno je osnovano HPD „Rodoljub” na inicijativu virovitičkog liječnika, dr. Plohna. Društvo je izvodilo pjesme uglavnom na njemačkom i mađarskom jeziku; zbog nepovoljnih političkih uvjeta slabije su se izvodile pjesme na hrvatskom jeziku (Feletar, 1980). Na samome početku djelovanja definirana su društvena pravila kojih su se morali pridržavati svi članovi te prema kojima se morala jasno očitovati ozbiljnost i posvećenost svakog od njih. *„Društvo je ustrojilo i dosta oštra društvena pravila... Tako doznajemo da je 1868. godine svaki član koji nije dolazio na probe trebao platiti globu od 20 novčića, a onaj koji zakasni na pokus 10 novčića...”* (Feletar, 1980:45).

Obzirom na tadašnje političko stanje, godine 1874. HPD „Rodoljub” na nekoliko je godina prekinulo s radom. Ubrzo nakon gašenja društva, zbog ustrajnih želja i potreba građana grada Virovitice, učitelj Gjuro Žakić formirao je muški zbor sastavljen od mladića s izrazitom željom za pjevanjem rodoljubnih pjesama. Tako je godine 1880. službeno osnovano HPD „Rodoljub” na čelu sa zborovođom i ravnateljem Gjurom Žakićem koji je idućih deset godina uspješno upravljao društvom. Nakon kratkotrajne krize te ostavke tadašnjeg ravnatelja i zborovođe Gjura Žakića, za zborovođu i dirigenta izabran je Jan (Ivan) Vlašimsky pod čijim ravnanjem društvo doživljava najplodnije i najuspješnije godine djelovanja. HPD „Rodoljub” procvalo je u svakom smislu: znatno obogaćen glazbeni repertoar, pojačano koncertiranje, širenje umjetničkih djelatnosti; osim muškog pjevačkog zbora, osnovan je mješoviti zbor, ženski pjevački zbor, violinski orkestar, tamburaški orkestar, kazališne djelatnosti te mnoge druge (Feletar, 1980).

Dugih i uspješnih dvadesetak godina obustavilo je međuratno razdoblje u kojemu je društvo doživjelo veliko nazadovanje; znatno smanjenje broja članova, koncerata, nastupa, česte promjene voditelja, dirigenata, ostavke te loši međuljudski odnosi uzroci su velike krize HPD

„Rodoljub”. „Politička slika odnosa među članstvom u društvima bila je vrlo šarolika, pa je u nekim građanskim organizacijama često dolazilo do razmirica, ostavki, međusobnih optuživanja i slično, a glavni razlog bila su politička razmoilaženja. Od toga nije bio pošteđen niti HPD „Rodoljub”, jer je njegovo članstvo bilo sastavljeno i od desničara, i od ljevičara, i od centrumaša.” (Feletar, 1980:75). Kako se ratno stanje pomalo smirivalo, tako se i HPD „Rodoljub” polako izvlačilo iz krize. Nakon prve poslijeratne skupštine HPD „Rodoljub” nastavilo je s djelovanjem u smanjenom sastavu. Zborovođa i dirigent Jan (Ivan) Vlašimsky povukao se iz službe nakon gotovo trideset uspješnih godina djelovanja u društvu. Dolazak dirigenta Frana Mikolića uspio je oživjeti djelovanje HPD „Rodoljub” te osigurao uspješno i bogato djelovanje društva u idućih gotovo četrdeset godina. Nažalost, dolazak Drugog svjetskog rata ponovno je ostavio trajne posljedice na djelovanje društva: „Pored svih nastojanja tadašnjih vlasti da se rad „Rodoljuba” održi, pjevači se povlače i društvo prestaje s radom. Naš narod tada vodi tešku borbu za oslobođenjem. Tu borbu sa svojim članovima proživljava „Rodoljub” sa svojim članovima i njihovim obiteljima, a neki su članovi i živote dali za slobodu” (Feletar, 1980: 100).

Završetkom Drugog svjetskog rata kulturni i društveni život grada Virovitice otvara novu stranicu stvaranja i djelovanja te stvara put ka izuzetno svjetloj, uspješnoj i bogatoj budućnosti. Uz napredovanje gotovo svih kulturno – umjetničkih sastavnica grada Virovitice, HPD „Rodoljub” također doživljava veliki procvat: „Sastavni dio, uz ostala društva i pojedince, tog puta bilo je i HPD „Rodoljub”, koje je od 1945. godine do danas dalo značajan doprinos unapređivanja kulturnih djelatnosti u našem gradu i kraju.” (Feletar, 1980: 101).

Nakon razdoblja Drugog svjetskog rata kada se članstvo HPD „Rodoljub” znatno smanjilo, bilo je potrebno određeno vrijeme za okupljanje novih generacija pjevača. U tome je uspio tadašnji zborovođa Fran Mikolić koji je unatoč neprikladnim prostornim uvjetima uspio okupiti čak 52 pjevača te ponovno probuditi entuzijazam i želju za izvođenjem rodoljubnih pjesama (Feletar, 1980).

Novo razdoblje donosi određivanje novih pravila te postavljanje novog upravnog odbora; tako su za zborovođe u idućem razdoblju djelovanja HPD „Rodoljub” izabrani Drago Kosanović, Rudolf Halupa i Zvonko Gadanec. Društvo je u tadašnje vrijeme ostvarilo izuzetno važna postignuća: „To je najnovije doba kada je društvo uz određenu podršku ostvarilo najveće

uspjehe...afirmiralo se kao jedno od kvalitetnijih pjevačkih društava u SR Hrvatskoj. Ovo je ujedno najljepše i najsvjetlija točka u radu našeg društva, kao i nagrada za veliki trud ne samo pjevača, nego i zborovođa i upravi. (Feletar, 1980:158) Osim muškog, ženskog i mješovitog zbora, 1974. godine osnovan je omladinski zabavni vokalno-instrumentalni sastav. Važan novitet koji je iniciran 1974. godine. je „Rodoljubov glasnik”, a prvi broj je tiskan u travnju iste godine.

Stotu godišnjicu postojanja i djelovanja HPD „Rodoljub” s veseljem su iščekivali ne samo članovi društva, nego i svi građani grada Virovitice koji su iznimno poštovali i cijenili postojanje HPD „Rodoljub” te vrijednost i tradiciju koju ostavlja sadašnjim, ali i budućim generacijama: *„S pravom se očekuje da će proslava 100. obljetnice osnutka i rada HPD „Rodoljub” biti ne samo slavlje članova Društva i Virovitičana već i praznik muzike i dobre pjesme uopće. To je jedna izuzetno duga tradicija, koja govori o izvornom podrijetlu naše narodne pjesme i kulturnog amaterizma, koja dokumentira jedno nastojanje da se narod pjesmom održi kroz burna desetljeća...”* (Feletar, 1980: 196)

HPD „Rodoljub” od proslave stote godišnjice postojanja niže veliki broj nastupa, koncerata te gostovanja diljem Hrvatske, ali i inozemstva. Godine 1991. na mjesto zborovođe dolazi Lidija Šunk koja upravlja zborom do 1994. godine kada dirigentsku palicu preuzima Nenad Koržinek. Od 2005. godine pa sve do danas zborovima uspješno upravlja Mirna Mihalković.

U gradu Virovitici od samih početaka izuzetno se cijenio zbarski kulturno – umjetnički amaterizam što se očituje u uspješnom i raznovrsnom djelovanju unatoč kriznim razdobljima koja su ponekad negativno utjecala na djelovanje društva: *„Taj amaterizam, potpomognut neograničenim količinama entuzijazma, osnovica je u teškom i odgovornom nastojanju da se podigne ukupna kulturna razina građana...Naravno, amaterizam i amaterska kulturno – umjetnička društva proživjela su od 1945. godine do danas značajne i temeljite promjene, prošla su vrlo trnovit i specifičan razvojni put, ali uvijek prateći i boreći se za napredak društva u cjelini...Svakako da je na tom putu bilo i stranputica i promašaja, ali i to je nužni dio svake djelatnosti, pogotovo amaterske.”* (Feletar, 1980: 115-116)

2.5. HRVATSKO KULTURNO DRUŠTVO „LISINSKI" NAŠICE

Grad Našice svoju bogatu glazbenu povijest spominje još od davnih vremena. Prekretnica u stvaranju glazbenog ozračja u Našicama bila je hrvatska plemićka obitelj Pejačević. Kulturna baština nastavila se njegovati daleko nakon njihovog djelovanja. U takvom ozračju, godine 1889. s namjerom promicanja

glazbene kulturno-umjetničke baštine, osnovano je Hrvatsko pjevačko društvo „Lisinski". Društvo se na samome početku sastojalo od muškog pjevačkog zbora koje je stvaralo sve do pojave Prvog svjetskog rata. Nadalje, uz muški pjevački zbor, društvo je započelo s organiziranjem dramske sekcije koja je također djelovala vrlo uspješno.

Drugi svjetski rat negativno se odrazio na djelovanje Hrvatskog pjevačkog društva „Lisinski". Naime, u prvom razdoblju rata društvo se potpuno ugasilo, no potaknuto izrazitom željom pjevača za ponovnim obnavljanjem društva, ponovno je započelo s djelovanjem. Kako su godine prolazile, tako su se javljale želje za proširivanjem djelatnosti društva. Takve želje rezultirale su osnivanjem folklorne sekcije koja se pozitivno odrazila na društvo povećanjem broja članova te proširivanjem glazbenog repertoara. Nadalje, Hrvatsko pjevačko društvo „Lisinski" preimenovano je u Hrvatsko kulturno društvo „Lisinski", a godine 1980. uz mješoviti zbor i folklornu sekciju također je osnovana tamburaška sekcija.

HKD „Lisinski" teži tome da se kulturno-umjetnički život grada Našice nikada ne ugasi. Društvo danas broji oko sto aktivnih članova koji čine mješoviti pjevački zbor i folklornu djelatnost te ostvaruje brojne koncerte u Hrvatskoj i u inozemstvu.

2.6. HRVATSKO PJEVAČKO DRUŠTVO „VIJENAC” POŽEGA

Zborsko pjevanje u Požegi promicalo se godinama prije osnutka Hrvatskog pjevačkog društva „Vijenac”. Prvo pjevačko društvo u Požegi pod nazivom „Požeganer Liedertafel”, kasnije poznato pod nazivom „Krantz”, preteča je Hrvatskom pjevačkom društvu „Vijenac”. Budući da je u Požegi vladao utjecaj germanizma, a službeni jezik bio je samo njemački, na koncertima i zabavama smjele su se izvoditi isključivo njemačke pjesme. Djelovanje društva pod nazivom „Krantz” trajalo je do 1881. godine kada su se mladi obrtnici te gradski i županijski činovnici pod vodstvom Vilima Justa i Dragutina Lermana zalagali za njegovanje hrvatske tradicije te izvođenje pjesama na hrvatskom jeziku. Njihovi prijedlozi i zalaganja dovela su do preimenovanja društva „Krantz” u Hrvatsko pjevačko društvo „Vijenac” koje započinje s djelovanjem 1894. godine prvotno kao muški zbor, a kasnije kao mješoviti pjevački zbor (Kempf, 1992).

Budući da je Požega bila značajno gospodarsko i kulturno središte s bogatim kulturnim i glazbenim životom, pjevačko društvo djelovalo je u izuzetno bogatom glazbenom ozračju. Pod ravnanjem zborovođe i skladatelja Vilima Justa koji je u gradu Požegi nastojao pobuditi narodnu svijest te razviti ljubav prema hrvatskim i slavenskim pjesmama, HPD „Vijenac” ostvarilo je značajan niz uspjeha, mnogobrojnih nastupa te koncerta izvođeci razna vokalno-instrumentalna djela kao što su mise i operete. Nakon smrti tadašnjeg zborovođe Vilima Justa, novim zborovođom HPD „Vijenac” postao je Josip Prochaska koji je uspješno nastavio vodstvo i djelovanje zbora organizirajući mnoštvo raznih koncerata, nastupa, pjevačkih zabava te pjevačkih izleta (Kempf, 1992).

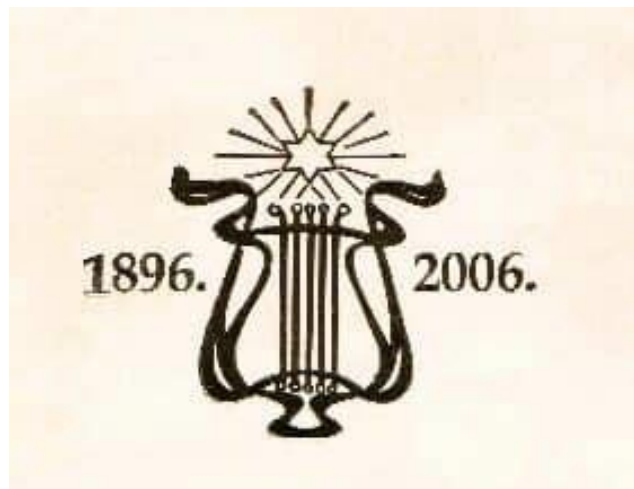
Međutim, zlatno doba HPD „Vijenac” počelo se gasiti početkom Prvog svjetskog rata tijekom kojeg se djelovanje usporilo, a članstvo znatno smanjilo. U to vrijeme pjevačkim društvom vladala su dvojica nadarenih glazbenika Vojtěh Štětka i Rikard Krestin koji su polako oživjeli djelovanje HPD „Vijenac” nastavljajući tradiciju niza koncerata obnovljenog i raznovrsnog

glazbenog repertoara. Budući da se utjecaj Drugog svjetskog rata negativno odrazio na razvoj društvenog, a ponajviše glazbenog života grada Požege, HPD „Vijenac” na određeno je vrijeme prestalo s djelovanjem: „*Dolaskom nove vlasti i promjenom političkih sustava 1945. godine naprasno se kidaju sve veze s tradicionalnim vrijednostima i iz temelja se mijenja odnos prema glazbenom amaterizmu koji prvenstveno postaje sredstvo za provođenje vladajuće ideologije*” (Kempf, 1992: 198). Ideja pridruživanja HPD „Vijenac” novonastalom Sindikalnom pjevačkom društvu „Jedinstvo” realizirana je krajem 1946. godine kada se samo dio članova pridružio. Potreba za oživljavanjem kulturnog života grada Požege rezultirala je preimenovanjem Sindikalnog pjevačkog društva „Jedinstvo” u Radničko kulturno-umjetničko pjevačko društvo „Papuk” koje je osim članova pjevačke skupine brojao velik broj članova dramske, glazbene, folklorne te likovne skupine. Glazbene djelatnosti grada Požege u narednom razdoblju doživjele su značajan napredak zahvaljujući uspješnom vođenju i zalaganju tadašnjih zborovođa i dirigenta dr. Josipa Andrića i Ivana Furića. Godine 1962. djelovanje društva razvijalo se pod nazivom Radničko kulturno-umjetničko društvo „Vijenac” pod ravnanjem dirigenta Vladimira Mundara zaslužnog za ponovno uspostavljanje uspješnog djelovanja društva nakon nekoliko godina stagnacije. RKUD „Vijenac” nastavio je s radom u više djelatnosti, no najistaknutije i najuspješnije bile su Mješoviti pjevački zbor te tamburaška djelatnost (Kempf, 1992).

Nadalje, sljedećih nekoliko plodnih godina djelovanja društva obilježilo je vodstvo zborovođe Jasne Gretzer koja se istinski zalagala za napredovanje pjevačkog amaterizma u gradu Požegi. RKUD „Vijenac” aktivno je prisustvovao raznim smotrama pjevačkih zborova na regionalnoj, ali i državnoj razini te ostvario značajne uspjehe. Upravo zbog iznimno uspješnog rada i djelovanja društva, godine 1991. RKUD „Vijenac” s iznimnim zadovoljstvom preuzima prvotni naziv: Hrvatsko kulturno-umjetničko društvo „Vijenac” (Kempf, 1992).

Nakon stote godišnjice postojanja „Vijenca” i dalje se zalagalo za aktivno djelovanje društva te njegovanje i čuvanje tradicije zbornog pjevanja grada Požege: „*I kada je ovom pjevačkom društvu, kao i svim amaterskim društvima nakon 1945. godine, društveni i politički sustav dodijelio ulogu ideološkog arbitra, taj se duh nikada nije sasvim ugasio. Možda upravo zahvaljujući glazbi koja uvijek negdje dodirne opće vrijednosti i približi se istini, ma koliko s njom pokušali manipulirati!*” (Kempf, 1992:183)

2.7. HRVATSKO OBRTNIČKO PJEVAČKO I GLAZBENO DRUŠTVO „ZRINSKI” OSIJEK

Budući da su pjevačka društva bila izuzetno važna i dragocjena stavka za razvoj bogatog kulturnog, društvenog i glazbenog života grada Osijeka, težnja je uvijek bila usmjerena ka stvaranju kvalitetnih i raznovrsnih pjevačkih društava. Upravo s takvom idejom, na inicijativu djelatnika tvornice žigica Vilima Spigelskog i dr. Bedonića, godine 1896. osnovano je pjevačko

društvo „Smilje" sastavljeno od osječkih obrtnika raznih struka s izrazitom željom za pjevačkim djelovanjem: *...Bili su to obrtnici hrvatskog usmjerenja koji su pjesmom, zabavom, porukom i druženjem odigrali veliku ulogu u očuvanju hrvatske svijesti za vrijeme proteklih stotinu godina*'' (Sršan, 2007:16). Izrazito važna odrednica društva očituje se u sastavu od isključivo muških glasova iz razloga što su muške ličnosti imale izniman značaj u povijesti hrvatskog naroda. Stvaranje takvog pjevačkog društva nije bio jednostavan zadatak: *„Trebalo je mnogo truda, rada i čvrste volje da se stvori dobar pjevački zbor. No sve su ih pokretali ideali da u svoj život, rad i sredinu unesu nešto plemenito i lijepo. Osjećali su grubu svakidašnjicu, ali su imali smisla i volje da ju osmisle i ublaže glazbom, druženjem i međusobnim poštivanjem*'' (Sršan, 2007: 15).

Bez obzira na njihov trud i optimizam, članovi pjevačkog društva „Smilje" djelovali su u strepnji, skrivanju i stalnom iščekivanju budući da pjevačko društvo nekolicinu puta nije bilo priznato od strane Vlade. U nadi kako će promjena naziva pjevačkog društva biti rješenje, članovi su 1900. godine Hrvatsko pjevačko društvo „Smilje" odlučili preimenovati u Hrvatsko pjevačko društvo „Zrinski" upravo iz razloga što je Nikola Šubić Zrinski bio značajna povijesna ličnost Hrvatske te bi se na takav način promicala i naglašavala važnost povijesti hrvatskog naroda. Vlada je tek nakon nekoliko godina odobrila djelovanje društva te su 1904. godine priznata pravila HPD „Zrinski" u Osijeku. Bile su to najplodnije godine djelovanja društva sastavljenog od muškog, ženskog, mješovitog zbora te tamburaške skupine. Predsjednik društva dr. Ante Bedenić te

zborovođa Ljudevit Menges uspješno su rukovodili društvom promicajući njegovo djelovanje organiziranjem raznih koncerata te njegovanjem hrvatske tradicije. Zbog potreba društva, do velikih promjena došlo je 1910. godine kada je za zborovođu izabran intendant HNK Nikola Faller koji se osim za promicanje hrvatskih narodnih pjesama zalagao za osnivanje i provođenje teoretske i praktične naobrazbe unutar društva. Budući da je u to vrijeme društvo bilo pod znatnim političkim utjecajem, dogodio se veliki raskol u odboru koji je rezultirao povlačenjem tadašnjeg predsjednika i zborovođe. Godine 1911. za novog predsjednika društva izabran je dr. Vilim Kappel, a na mjesto zborovođe došao je Dragutin Hafner. Društvo je polako počelo izlaziti iz krize; godine 1914. osnovana je teoretsko-praktična škola za naobrazbu o pjevanju (Sršan, 2007). Zlatni dani trajali su do pojave Prvog svjetskog rata koji je znatno usporio djelovanje društva: *„Tako se može reći da je 1. svibnja 1914. godine završila prva etapa rada i djelovanja "Zrinskog" od prosinca 1896. godine: ... Više puta su ga pokušale i vlasti i stranke i pojedinci rasturiti, ali on se uspio održati i zasjati u svome plemenitom radu: da pjesmom i riječju podržava hrvatsku povijest, kulturu i pokazuje na dugu i bogatu hrvatsku tradiciju...”* (Sršan, 2007: 30).

Vrijeme nakon Prvog svjetskog rata donijelo je nove ciljeve, promjene, ali i potrebe društva. Godine 1925. donešen je novi pravilnik u kojemu je najvažnija stavka bila promjena naziva društva u „Hrvatsko obrtničko pjevačko društvo Zrinski u Osijeku”. Međutim, zbog političkog utjecaja društvo je moralo promijeniti naziv u „Hrvatsko pjevačko i glazbeno društvo Zrinski” radi osnutka glazbene sekcije koja je doživjela veliki uspon i napredak. Budući da je godina 1946. donijela novo vrijeme i novo političko uređenje, promjene su se odrazile i na društvo. Prihvaćena je odluka o osnivanju muškog pjevačkog zbora i tamburaške skupine, a društvo je nastavilo s djelovanjem pod novim nazivom: Kulturno umjetničko društvo „OBRTNIK”. Zbor je postao bogatiji za 52 pjevača te je nekoliko godina djelovao pod vodstvom vrsnih zborovođa kao što su Lav Mirski, Dragutin Savin, Dragutin Trišler i Vladimir Stahuljak (Sršan, 2007).

Kako su godine prolazile, tako je došlo do zastoja u djelovanju, smanjenja broja članova te vrlo malog broja nastupa i koncerata. Sumnjalo se kako je razlog povlačenja društva dio naziva „obrtnički” jer privlači samo djelatnike obrtničkih struka. Iz takvih pretpostavki proizašao je novi naziv društva Znanstveno glazbeno društvo „Kolo” Osijek koje je priznavalo članstvo djelatnicima drugih struka – neobrtnicima. Osim glazbenih, društvo je organiziralo mnoge druge djelatnosti kao što su ping-pong, šah, kuglanje, stolni tenis i mnogi drugi, a broj koncerata, nastupa te sudjelovanja

na brojnim manifestacijama znatno je rastao. Godine 1995. odlučeno je preimenovati društvo u njegov prvotni naziv – Hrvatsko obrtničko pjevačko i glazbeno društvo „Zrinski“ Osijek. Glavna funkcija društva bila je ponovno se posvetiti radu s pjevačkim zborovima te ostalim glazbeno-umjetničkim djelatnostima. Društvo se sastojalo od tri sekcije: muški pjevački zbor, tamburaški zbor i sekcija glazbene kulture raznih instrumenata i solo pjevanja. Godine 1996. Hrvatsko obrtničko pjevačko i glazbeno društvo „Zrinski“ obilježilo je stotu obljetnicu postojanja i uspješnog rada. Osim izuzetno uspješnog djelovanja muškog pjevačkog zbora „Zrinski“, društvo se također afirmiralo kroz osnivanje Škole glazbene kulture. Za predsjednika društva višetruko je izabran Vlatko Šimac (Sršan, 2007).

Hrvatsko obrtničko pjevačko i glazbeno društvo „Zrinski“ sa svojim bogatim, uspješnim i dugogodišnjim djelovanjem čini jedno od najvažnijih pjevačkih društava grada Osijeka čije će se postojanje i tradicija nastaviti čuvati u budućim vremenima: *„Da nije bilo toga Društva, od njihovih predsjednika, članova upravnog odbora do pjevača, polaznika škole i svih ostalih podupirajućih članova, te prvenstveno naših obrtnika i Udruženja obrtnika zajedno s Obrtničkom komorom i ostalim gradskim tijelima sigurno je da Osijek ne bi bio takav kakav je, jer bi mu nedostajalo mnogo toga što nam je usadio i dao "Zrinski". Stoga neka je svim pokojnim i živim članovima trajna hvala, a njima čast i ponos te vječna plaća, jer...Navik on živi ki pošteni zgine” tj. uvijek živi onaj koji čestito radi i dogori kao svijeća svjetleći dobrim djelima ljudima”* (Sršan, 2007:107).

2.8. HRVATSKO PJEVAČKO DRUŠTVO „MATIJA PETAR KATANČIĆ" VALPOVO

Grad Valpovo svojom se bogatom kulturnom poviješću može ponositi upravo kroz razvoj i dugogodišnje uspješno djelovanje jednog od najutjecajnijih pjevačkih društava na području Slavonije: HPD „Matija Petar Katančić" Valpovo. Društvo je dobilo naziv prema hrvatskom velikanu i poznatom valpovačkom književniku Matiji Petru Katančiću. Godine 1889. u gradu Valpovu okupljali su se nadahnuti mladi građani sa željom stvaranja vlastitog pjevačkog društva kroz koje će njegovati hrvatsku pjesmu. Na njihovu inicijativu

osnovan je Pjevački klub predvođen zborovođom i predsjednikom kluba dr. Franjom Poljakom koji zajedno sa svojim prvim aktivnim članovima čini preteču HPD „Matija Petar Katančić". Godina utemeljenja društva smatra se 1905. kada su izglasana i prihvaćena prva društvena pravila te postavljeni ciljevi društva. Nakon što je tadašnji predsjednik i zborovođa dr. Franjo Poljak napustio društvo, na mjesto zborovođe dolazi učitelj Adam Koch koji je uspješno vodio pjevački zbor sve do početka Prvog svjetskog rata (Milošević, 2005).

Prvi svjetski rat zaustavio je djelovanje HPD „Matija Petar Katančić" na određeno vrijeme. Naime, godine 1923. nekoliko bivših članova iniciralo je ponovno pokretanje društva te pokušalo potaknuti na napredak širenjem sekcija i aktivnijim djelovanjem. Obnovljeno društvo djelovalo je kratkotrajno, a već od godine 1924. društvo doživljava ponovni zastoj s radom koji traje idućih jedanaest godina. Sljedeće razdoblje obilježilo je djelovanje mješovitog pjevačkog zbora koji je pod vodstvom zborovođe Anđelka Trišlera ostvario brojne i značajne nastupe te sa svojih šezdeset članova proslavio 30. godišnjicu postojanja HPD „Matija Petar Katančić". Drugi svjetski rat također je ostavio znatne posljedice na rad i djelovanje HPD „Matija Petar Katančić" koje je u sljedećem razdoblju doživjelo stagnaciju (Milošević, 2005).

Nadalje, u sljedećem razdoblju pjevački zbor HPD „Matija Petar Katančić“ ne djeluje samostalno već kao dio RKUD „Zlatko Baloković“ pod vodstvom zborovođe Vere Petrović. Godina 1972. smatra se prekretnicom budući da je društvo ponovno samostalno oživjelo i prihvaćanjem novih pravila započelo s ponovnim djelovanjem. Značajnu ulogu u tome razdoblju ima dirigent Antun Lulić koji je uspio održati pjevački zbor ostvarivši nekolicinu nastupa i koncerata prema kojima se činilo kako započinje zlatno razdoblje djelovanja društva. Nažalost, naglim osipanjem članova HPD „Matija Petar Katančić“ suočava se s teškim razdobljem koje je rezultiralo ponovnim gašenjem društva u razdoblju od 1975. – 1991. godine (Milošević, 2005).

Obnovljeno društvo s radom je započelo godine 1991. pod vodstvom zborovođe prof. Sandre Lovrinčević. Bio je to početak zlatnog razdoblja djelovanja društva budući da je ostvarena nekolicina nastupa, koncerata te gostovanja u Hrvatskoj i inozemstvu, a broj članova se povećavao iz godine u godinu. U sljedećem razdoblju djelovanja, pa sve do danas, HPD „Matija Petar Katančić“ u rukama je zborovođe Želimira Sušića. Čestim koncertiranjem, sudjelovanjem na važnim svečanostima i manifestacijama i smotrama, društvo i dalje djeluje jednakim entuzijazmom te njeguje tradiciju grada Valpova (Milošević, 2005).

2.9. HRVATSKO PJEVAČKO DRUŠTVO „TOMISLAV“ CERNIK

Hrvatsko pjevačko društvo „Tomislav“ Cernik svoje osnivanje bilježi davne 1905. godine kada se na inicijativu učitelja Franje Kumića uzela u obzir želja za stvaranjem kulturno-zabavnog društva u Cerniku. Točni podatci o osnivanju HPD „Tomislav“ Cernik te dokumentacija koja to dokazuje nisu posve sačuvani nego se mogu očitati iz monografija ostalih društava te davno zapisanih izvjava prvih članova društva. Budući da je stanje u Hrvatskoj bilo podređeno domoljublju i nacionalnom duhu smatra se kako su utemeljitelji HPD „Tomislav“ Cernik posvetili naziv društva najznačajnijem hrvatskom vladaru – kralju Tomislavu (Sokići i sur., 2005).

Na samome početku HPD „Tomislav“ Cernik sastojalo se od oko četrdesetak pjevača koji su činili muški i mješoviti pjevački zbor, a uz zborove su također djelovale folklorne, tamburaške i dramske sekcije. Za predsjednika društva bio je izabran Gustav Wolheim, dok je zborovođa, koji je ujedno i utemeljitelj društva bio učitelj Franjo Kumić. HPD „Tomislav“ Cernik okupljalo je svoje članove iz različitih redova građanstva: „*Članovi HPD „Tomislav“ Cernik bili su iz redova obrtničkih obitelji, učitelji i općinski djelatnici te nadareniji pjevači i svirači iz puka*” (Sokići i sur., 2005:16). Unatoč djelovanju koje je išlo prilično dobrim smjerom, HPD „Tomislav“ Cernik je od 1914. do 1919. godine moralo prekinuti s radom. Nakon određenog vremena učitelj Franjo Kumić ponovno je okupio svoje članove te nastojao pospješiti djelovanje društva; njegove namjere bile su novim skladbama obogatiti repertoar te organizirati više nastupa i koncerata (Sokići i sur., 2005).

Godine 1932. na mjesto učitelja dolazi Dragutin Begović koji je uspješno upravljao društvom te svojim djelovanjem oživio kulturno-umjetnički život grada Cernika. Budući da učitelju Dragutinu Begoviću iz nepoznatih razloga nije odobreno djelovanje na mjestu zborovođe HPD „Tomislav“ Cernik, godine 1934. mjesto zborovođe zauzima Dragutin Đurić. Društvo je od 1934. – 1936. godine održalo niz uspješnih koncerata te postalo članom Hrvatskog pjevačkog saveza. Nadalje, zborovođa Dragutin Đurić uspješno je upravljao društvom sve do početka Drugog svjetskog kada je uvjetovan posljedicama morao napustiti mjesto zborovođe. U sljedećem razdoblju djelovanja društva, pjevački zborovi bili su privremeno u rukama Dragutina Begovića

koji je nastojao obnoviti pjevački zbor i tamburaški orkestar te općenito pospješiti djelovanje i rad HPD „Tomislav“ Cernik (Sokići i sur., 2005).

Obzirom da Drugi svjetski rat za sobom ostavlja brojne posljedice, stanovnicima grada Cernika trebalo je određeno razdoblje za oporavak. Tako se i HPD „Tomislav“ Cernik suočio s brojnim nedaćama: *„Obično ratni vihor mahom razori ono što su generacije mukotrpno stvarale i njegovale. Društva se raspu što zbog smrti članova, što zbog novonastalih političkih prilika kojima se pojedinci teško prilagođavaju.“* (Sokić i sur., 2005:46) Godine 1950. HPD „Tomislav“ Cernik polako izlazi iz krize uzrokovane Drugim svjetskim ratom. Na mjesto zborovođe dolazi mladi glazbenik Vinko Sokić koji je podigao kvalitetu društva na višu razinu; mnogobrojni nastupi, obogaćen i raznovrstan repertoar te gostovanja u okolnim mjestima samo su neke od pozitivnih stavki kojima je talentirani Vinko Sokić pospješio djelovanje i rad društva: *„Hrvatsko pjevačko društvo „Tomislav“ bilo je u jednom razdoblju najtraženije i najkvalitetnije društvo u ovom dijelu Slavonije“* (Sokić i sur., 2005:48).

Povodom 65. godišnjica djelovanja HPD „Tomislav“ Cernik prof. dr. Lovre Županovića je napisao kako je društvo predstavljalo svoj grad na vrlo visokoj razini i pozitivno razvijalo pjevački zborni amaterizam grada Cernika: *„Rad HPD-a „Tomislav“ iz Cernika predstavlja neočekivano iznenađenje. Dokazalo je opstojnost pjevačkog zbornog amaterizma, a pjevanje je bilo na zavidnoj visini“* (Sokić i sur., 2005: 59). Član društva Miljenko Rosić predložio je da se uoči 65. godišnjice osmisli i izradi amblem kao simbol predstavljanja HPD „Tomislav“ Cernik: *„Amblem je kružnog oblika promjera 40 centimetara, u sredini je stilizirana lira isprepletana hrvatskim grbom ispod kojih stoji godina 1905. Oko lire i grba kružno je postavljen pleter, a s vanjske strane natpis Hrvatsko pjevačko društvo Tomislav Cernik. Danas je ovaj amblem službeni znak Društva“* (Sokić i sur., 2005:62-63).

Idućih godina HPD „Tomislav“ Cernik aktivno je djelovalo kako u Hrvatskoj, tako u inozemstvu; ostvarena su brojna i uspješna gostovanja u Sloveniji, Bosni i Hercegovini te Makedoniji gdje je društvo predstavljalo hrvatsku zbornu baštinu na visokoj razini. Godine 1991. uoči Domovinskog rata društvo je na određeno vrijeme prisilno moralo prekinuti s radom. Nekoliko godina nakon rata, društvo je ponovno započelo s radom te od početka novog razdoblja delovanja društvo aktivno nastavlja s koncertiranjem i obnavljanjem repertoara. Članovi društva godinama su imali težnju prema jednoj bitnoj stavci – društvena zastava. Profesor Josip Minkos, prijatelj HPD

„Tomislav" Cernik, angažiran je za osmišljavanje i izradu skice društvene zastave koja je bila opće prihvaćena: „*Na licu zastave su tri polja trobojnice, u sredini ukomponiran okrugli grb Društva izrađen u zlatnom vezu, s lijeve strane grba izvezeno lišće vinove loze s grozdovima, a s desne hrastove grančice sa žirom. Vinova loza predstavljala je ljupkost i opojnost kao što i pjesme opija čovjekovu dušu, hrast (cer) je simbol postojanosti iz kojeg izvire ime Cernik i dugovječnost kao što je i Tomislav*” (Sokić i sur., 2005: 111).

Godina 1995. bila je izuzetno važna za članove HPD „Tomislav" Cernik. Svečano su obilježena dva važna događaja: 90. godišnjica rada i djelovanja društva te 50. godišnjica djelovanja Vinka Sokića kao zborovođe društva. Uoči 90. godišnjice F. Valentić je prigodnim riječima dotaknuo srca članova društva: „*U pjesmi su rad i prijateljstvo, ljubav i tuga, prkos, sve patnje i sve radosti. U srcu je već 90. godina nose i vrijedni amateri pjevači iz Cernika u čijim se brojnim pjevačkim obiteljima pjesma u doslovnom smislu riječi prenosi i prenosi s koljena na koljeno. I tome nema kraja*” (Sokić i sur., 2005: 111-112).

Nadolazeće razdoblje djelovanja HPD „Tomislav" Cernik obilježila je suradnja s Osnovnom školom „Matija Gubec”. Međusobna povezanost društva i najvažnije glazbene institucije grada Cernika rezultirana zajedničkim glazbenim interesima stvorila je značajnu suradnju kojom se na više razina promicao kulturno – umjetnički život grada Cernika. Značajnu ulogu u stvaranju zajedničke suradnje imala je mlada nastavnica glazbene kulture Katarina Piljić koja je istodobno vršila dužnost zborovođe HPD „Tomislav" Cernik te zbora Osnovne škole „Matija Gubec”: „*Poboljšala je repertoar i podigla kvalitet rada oba zbora. Priredbe i javni nastupi postali su zapaženi i prepoznatljivi. Vrlo uspješno je povezala rad Škole s radom „Tomislava" u organizacijskom i suradničkom smislu*” (Sokić i sur., 2005: 156).

HPD „Tomislav" Cernik smatra se jednim od najvažnijih i najkvalitetnijih pjevačkih društava ovog dijela Slavonije koje je znatno doprinijelo razvoju zborskog kulturno-umjetničkog amaterizma te ga uzdigao na visoku glazbenu razinu. Uoči koncerta održanog povodom 80. godišnjice djelovanja društva značajne riječi izrekao je profesor J. Kaplan očaran zajedništvom HPD „Tomislav" Cernik: „*Vaš program i odlična izvedba cijelog programa prelazi realne mogućnosti jednoga maloga mjesta kao što je Cernik i možete biti veoma ponosni postignutim uspjehom. Ono što sam posebno doživio jest veliko zajedništvo, puna dvorana publike i vi izvođači bili ste jedno – kao jedna velika obitelj*” (Sokić i sur., 2005: 85).

3. ZAKLJUČAK

Zborski kulturno-umjetnički amaterizam područje je koje zbog nedovoljne istraženosti zahtjeva određenu razinu posvećenosti koja obuhvaća detaljno istraživanje i prodiranje u duboku prošlost svakog pjevačkog društva. Istraživanje pjevačkih društava na području Slavonije otkriva bogatstvo zbarske kulturne baštine i vrijednost koja se čuvala i prenosila generacijama. Svako pjevačko društvo promicalo je zbarski amaterizam svoga područja te svojim višestoljetnim djelovanjem stvaralo bogatu povijest koja se svakim danom razvijala i gradila. Kroz zbarski kulturno-umjetnički amaterizam svaki pojedinac koji želi sudjelovati u stvaranju glazbe, bez obzira na svoje glazbene afinitete, dobiva priliku postati dijelom jedne pjevačke zajednice i na takav način razvijati svoje sposobnosti.

Bilo amatersko ili profesionalno, zbarsko pjevanje od davnih je vremena smatrano sredstvom povezivanja ljudskih srca, umova, osjećaja te stvaranja pozitivnog glazbenog ozračja koje pojedincu omogućava razvoj na više razina. No, zbarsko pjevanje prvenstveno ima vrijednost koja živi iznad svega: „*Zbarsko pjevanje je prije svega umjetnost...*“ (Radočaj-Jerković, 2017:8).

Svojim entuzijazmom, željom za stvaranjem kvalitetne glazbe te njegovanjem kulture i tradicije svoga područja, svako obrađeno amatersko pjevačko društvo teži k profesionalizmu i time stvara pozitivno i kvalitetno glazbeno ozračje svoga grada. Spomenuta pjevačka društva tijekom glazbenog djelovanja prošla su kroz trnovit put, no unatoč teškim vremenima uspjela su održati svoje amatersko stvaralaštvo na razini. Upravo takav ozbiljan pristup prema zbarskom amaterizmu čini ga toliko izuzetnim i hvalevrijednim.

Svrha je ovoga rada potaknuti na daljnje istraživanje zbarskog kulturno-umjetničkog amaterizma. Rad je osmišljen na način da probudi dodatni interes i koristi kao podloga za buduća istraživanja. Obradivanjem teme zbarskog kulturno – umjetničkog amaterizma može se zaključiti i opravdati činjenica kako amatersko zbarsko pjevanje ima višenamjensku funkciju: onu na razini pojedinca i na razini zajednice. Na razini pojedinca razvija njegove intelektualne i glazbene sposobnosti, potiče na stvaralaštvo i kreativnost te ga povezuje s ostalim pripadnicima zajednice istih interesa. S druge strane, uzdiže kulturno-umjetnički život zajednice, potiče kvalitetu međuljudskih odnosa i stvara pozitivno društveno ozračje.

4. SAŽETAK

Zborski kulturno – umjetnički amaterizam u Slavoniji

Zborsko pjevanje predstavlja umjetnost koja na više načina izgrađuje pojedinca; razvija njegove glazbene sposobnosti, stvara osjećaj pripadnosti i prihvaćenosti, poštovanja, ali i odgovornosti. Djelovanjem u zborskoj zajednici pojedinac postaje svjestan značaja njegove uloge u zajednici i odgovornosti koju nosi sa sobom. Zborski kulturno-umjetnički amaterizam smatran je izuzetno važnim upravo iz razloga što omogućuje pojedincu djelovanje u pjevačkom društvu neovisno o njegovom prethodnom glazbenom obrazovanju. Rad opisuje povijest djelovanja pjevačkih društava na području Slavonije; navode se glavna obilježja svakoga društva, prati njihov napredak tijekom višestoljetnog djelovanja te posredno ukazuje na važnost kulturno-umjetničkog amaterizma uopće. Rad donosi sažeti povijesni pregled rada devet najstarijih pjevačkih društava Slavonije: *Hrvatsko pjevačko i glazbeno društvo „Dunav“ Vukovar, Hrvatsko pjevačko društvo „Davor“ Slavonski Brod, Hrvatsko pjevačko društvo „Lipa“ Osijek, Hrvatsko pjevačko društvo "Rodoljub" Virovitica, Hrvatsko kulturno društvo „Lisinski“ Našice, Hrvatsko pjevačko društvo "Vijenac" Požega, Hrvatsko obrtničko pjevačko i glazbeno društvo „Zrinski“ Osijek, Hrvatsko pjevačko društvo „Matija Petar Katančić“ Valpovo i Hrvatsko pjevačko društvo "Tomislav" Cernik.*

Ključne riječi: amaterizam, zborski kulturno – umjetnički amaterizam, pjevačka društva, zborsko pjevanje

SUMMARY

Choral cultural – artistic amateurism in Slavonia

Choral singing represents art that furthers personal development for many individuals. It develops their musical abilities, creates a sense of belonging and acceptance, respect, as well as responsibility. By being a part of the choral society, an individual becomes aware of his or her role in the society and the responsibility it carries. Choral cultural-artistic amateurism is considered extremely important precisely because it enables a person to act in a singing company regardless of his or her musical education. This paper describes the history of endeavors of singing societies in the Slavonia region; each societies main features are stated, their progress monitored through their perennial work, and it indirectly indicates the importance of cultural-artistic amateurism in general. The paper presents a comprehensive historical overview of the activity of nine oldest choral societies in Slavonia: *Croatian choral and musical society „Dunav“ Vukovar, Croatian choral society „Davor“ Slavonski Brod, Croatian choral society „Lipa“ Osijek, Croatian choral society "Rodoljub" Virovitica, Croatian cultural society „Lisinski" Našice, Croatian choral society "Vijenac" Požega, Croatian dealer choral musical society „Zrinski" Osijek, Croatian choral society „Matija Petar Katančić" Valpovo and Croatian choral society "Tomislav" Cernik.*

Key words: amateurism, choral cultural – artistic amateurism, choral singing, choral society

5. LITERATURA

Ban, B. (1995), *Glazbena kultura Vukovara – kultura hrvatskog nacionalnog identiteta*, Gradska tiskara Osijek, d.d., Osijek

Feletar, D. (1980), *HPD „Rodoljub“ Virovitica 1880 – 1980*, TIZ „Zrinski“: TIZ „ZRINSKI“, Čakovec

Glasnik Hrvatskog pjevačkog društva „Rodoljub“ Virovitica, (2015): Grafoprojekt, Virovitica

Horvat, V., Hegeduš, Z. (2009), *Spomenica Hrvatskog kulturno – glazbenog društva „Dunav“ Vukovar*: Gradski muzej Vukovar, HKGD „Dunav“, Vukovar

Jerković J. (2000), *Pregled glazbe u Brodu od 1871. do 1994. godine*, Zbornik radova sa znanstvenog skupa o Slavonskom Brodu u povodu 750. obljetnice prvoga pisanog spomena imena Broda, Grafika d.o.o. Osijek, str. 438.

Kempf, B. (1992), *Hrvatsko pjevačko društvo „Vijenac“ – Požega*: Naklada Slap

Marijanović, S. (1987), *Hrvatsko pjevačko društvo „Lipa“ u Osijeku*: RO „OGNIZ“ OOUR „LITOŠTAMPA“ – OSIJEK

Milošević, D. (2005), *Hrvatsko pjevačko društvo „Matija Petar Katančić“ Valpovo*

Radočaj-Jerković, A. (2017), *Zborsko pjevanje u odgoju i obrazovanju*, Osijek: Umjetnička akademija u Osijeku

Slanček, G., Medved, I. (2011), *Franjevački samostan i HPD „Davor“ u glazbenom životu Broda na Savi/Slavonskog Broda*: Državni arhiv u Slavonskom Brodu. Preuzeto s:

https://issuu.com/dravniarhivuslavonskombrodu/docs/franjeva_ki_samostan_i_hpd_dav_670819ae98c1b8 (9. kolovoza 2018.)

Sokić V., Aga, A., Baća Rosić, M., Ordanić, M., (2005), *100 godina Hrvatskog pjevačkog društva „Tomislav“ Cernik*: Arca d.o.o., Nova Gradiška

Sršan, S. (2007), *Hrvatko obrtničko pjevačko i glazbeno društvo „Zrinski“ u Osijeku*: Zebra, Vinkovci

Nacionalni katalog folklornih udruga, HKD "Lisinski" Našice. Preuzeto s:

<http://www.kudovi.hr/index.php/osjecko-baranjska-zupanija/hkd-lisinski-nasice>

(12. kolovoza 2018.)